

BABYHANDREIKING

Tips voor werken aan de educatieve kwaliteit met 0-2-jarigen

Landelijke
Kwaliteitsmonitor
Kinderopvang

Het gaat goed met de Nederlandse kinderopvang. Dit blijkt uit onderzoek van de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK). We komen overal in Nederland voorbeelden tegen van groepen waarin op een hoogkwalitatieve manier met de allerjongsten gewerkt wordt.

Het onderzoek laat ook verschillen zien. Zo is in de baby-opvang de emotionele kwaliteit hoog, terwijl de educatieve kwaliteit voor 0-2 jaar nog ruimte voor verbetering laat zien.¹ Daarom hebben Sardes en de Universiteit Utrecht deze praktische handreiking geschreven. Met tips voor pedagogisch medewerkers die de educatieve opvangkwaliteit van baby's en dreumesen willen verbeteren. Zowel in horizontale als verticale groepen.

De tips zijn ingedeeld in vier categorieën:

1. Bewegingsruimte en inrichting
2. Vroege taalondersteuning
3. Ondersteunen van exploratie en spel
4. Contact maken tussen kinderen

¹ Slot, P., Jepma, I.J., Muller, P., Romijn, B., Bekkering, C. en Leseman, P. (2020). Kwaliteit van de baby-opvang in Nederland - Gecombineerde metingen 2017-2019. Utrecht: LKK.

Om de **emotionele kwaliteit** bij de opvang van baby's en dreumesen te meten, wordt er naar relationeel klimaat en sensitiviteit gekeken. Bij relationeel klimaat gaat het om de positieve band die de pedagogisch medewerker met de kinderen heeft. Bij sensitiviteit gaat het erom dat de pedagogisch medewerker zich bewust is van de individuele behoeften van de kinderen en hier responsief op reageert.

Om de **educatieve kwaliteit** bij de opvang van baby's en dreumesen te meten, wordt gekeken naar de ondersteuning van de vroege taalontwikkeling en het faciliteren van de exploratie. Dit betekent dat de pedagogisch medewerker ervaringen en interactie biedt, die de ontwikkeling van kinderen ondersteunen.

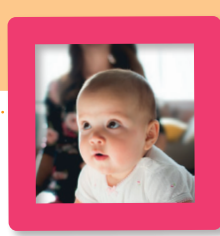

HORIZONTALE EN VERTICALE GROEPEN

Baby's en dreumesen worden zowel in horizontale als in verticale groepen opgevangen. Uit de LKK blijkt dat er kwaliteitsverschillen tussen deze twee vormen van opvang zijn. Zo is de emotionele en educatieve kwaliteit van baby's en dreumesen in horizontale groepen hoger dan in verticale groepen. Echter hebben dreumesen meer ruimte voor exploratie en wordt hun taalontwikkeling beter ondersteund in verticale groepen. Dit betekent dat er voor horizontale en verticale groepen verschillende uitdagingen zijn in de opvang van baby's en dreumesen. Hoe bied je dreumesen op de babygroep voldoende uitdaging? En hoe ga je om met de grote verschillen in de ontwikkeling van kinderen op de verticale groep?

OVER LKK

De Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) meet jaarlijks de kwaliteit van de kinderopvang in Nederland. Dat doet zij in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Samen met het werkveld hoopt zij de kwaliteit van de kinderopvang te versterken.

info@monitorlkk.nl • www.monitorlkk.nl

Sardes

Universiteit Utrecht

BEWEGINGSRUIMTE EN INRICHTING

LKK-ONDERZOEK:

De inrichting van de ruimte is voor baby's gemiddeld beter in horizontale groepen dan in verticale groepen.

ALS BABY'S NIET SLAPEN, MOETEN ZE KUNNEN BEWEGEN.

Een goede inrichting van de groep biedt baby's bewegingsruimte om zich te ontwikkelen. Maar het is een uitdaging om baby's en dreumesen te beschermen en tegelijkertijd te stimuleren tot ontdekken, zeker in verticale groepen.

2

LOSLATEN OM STAPPEN TE ZETTEN

Kruipende kinderen beleven plezier aan groot materiaal, zoals een laag podium om overheen te klimmen of een tunnel om doorheen te kruipen. Laat de kinderen hier zelf mee oefenen. Hiermee oefenen ze namelijk hun coördinatie en evenwicht en trainen ze de spieren die ze nodig hebben voor de volgende stap.

AFSCHERMING OM TE BEWEGEN

Om veilig te ontdekken, hebben de jongste kinderen een afgeschermd plek nodig: zeker op een verticale groep. Een kleed geeft een mooie markering aan, maar hekjes hebben nog een extra voordeel: baby's kunnen zich hier aan optrekken. Zeker bij kinderen met grote verschillen in de motorische ontwikkeling, is het belangrijk hen af te schermen van elkaar. Je wilt niet dat de peuter met de kinderwagen per ongeluk over de vingertjes van een jonger kind op de grond heen rijdt. Met het afschermen van de baby's, geef je alle kinderen meer bewegingsruimte.

IK ZIE, IK ZIE, WAT JIJ NIET ZIET

Weet jij waar een baby naar kan kijken vanaf een ontspannen plek? Zowel baby's als dreumesen moeten af en toe rust krijgen om bij te komen van alle indrukken op de groep. Je kunt tegelijkertijd rust bieden en kansen bieden voor het ontdekken van de wereld om hen heen. Zorg er altijd voor dat kinderen vanaf de plek waar ze liggen naar de rest van de ruimte (of uit het raam) kunnen kijken. Kijk ook eens of er in de rest van de ruimte interessante dingen op ooghoogte hangen voor zowel baby's als dreumesen.

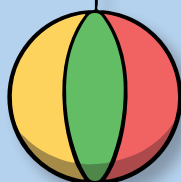
GA VERKEER UIT DE WEG

Baby's en dreumesen spelen veel op de grond. Plaats de afgeschermd hoeken voor baby's en dreumesen ver weg van de toegangsdeur. Bij de deur vindt het meeste 'verkeer' plaats en dat stoort de kinderen in hun spel.

VOOR IEDER WAT WILS

Of ze nu al wel of nog niet kruipen, zich op kunnen trekken of al lopen: baby's, dreumesen en peuters hebben verschillende bewegingsbehoeften. Pas je ruimte zo aan, dat er voor elke leeftijdsfase uitdaging te vinden is. Kijk naar de hoeken en vraag je af: wat haalt elke leeftijdsgroep uit deze ruimte? Zo kun je materiaal aan een hekje iets hoger hangen, zodat baby's en dreumesen die dit al kunnen worden gestimuleerd om zich op te trekken.

VROEGE TAALONDERSTEUNING

LKK-ONDERZOEK:

- Het taalaanbod voor baby's is gemiddeld beter in horizontale dan in verticale groepen.
- Het taalaanbod voor dreumesen is gemiddeld beter in verticale dan in horizontale groepen

WAAR EEN BABY VRAAGT OM BABY-PRAAT, VRAAGT EEN DREUMES OM MEER...

Het lijkt allemaal niet spectaculair wat een baby presteert op het gebied van taal: wat klanken, pruttelen en brabbelen, op zijn best wat lettergrepen, en rond het eerste levensjaar de eerste woordjes. Maar vóór het zover is, is de taalontwikkeling al in volle gang. De taalontwikkeling gaat zo snel, dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende leeftijden in de groep. Hoe sluit je goed aan op de taal-ontwikkelingsfasen van baby's en dreumesen?

2

MAESTRO: MUZIEK!

De herhaling en vaste volgordes die horen bij het luisteren naar liedjes helpen kinderen om de klankpatronen van de taal onder de knie krijgen. Het aanbieden van melodieën, kinderliedjes en ritmes waarop je kunt klappen, zingen of neuriën zijn onmisbaar in de vroege taalondersteuning.

BLIJF IN HET HIER EN NU

Volg de communicatie van het kind. Wat doet het? Wat zegt het? Waar kijkt het naar? Maak gebruik van de aandacht die de baby al voor iets heeft en sluit daar bij aan. Maak duidelijk waar de taal die je gebruikt naar verwijst: wijs naar de bal als je het hebt over de bal. Taal aanbieden bij concrete en zichtbare dingen maakt het voor baby's en dreumesen makkelijker om het verband te leggen tussen taal en het object.

5

TAALPATRONEN HERKENNEN

Gebruik veel taal: praat en zing. Doordat baby's dan meer woorden horen, gaan ze in de gesproken taal patronen herkennen – zoals klanken, reeks van klanken, zinsmelodie – die ze proberen na te bootsen. Praat dus de hele dag door, ook tijdens de verzorgingsmomenten.

1

BABYPRAAT IS JUIST GOED!

De taal die je gebruikt bij baby's is anders dan bij oudere kinderen. Gebruik losse woorden, korte en simpele zinnen en overdrijf gerust de intonatie. Baby's blijken een voorkeur te hebben voor dit soort taalgebruik, het is makkelijker voor ze te volgen. Het is goed voor de woordenschat van baby's om basiswoorden heel vaak te herhalen. Voor peuters is het juist goed voor de woordenschat om ook woorden te gebruiken die kinderen niet zo vaak horen. Op een verticale groep moet je dus je taalgebruik telkens aanpassen aan de leeftijd van het kind.

4

MET JE NEUS IN DE BOEKEN

Kijk samen met een baby in een boekje, wijs aan en benoem de verschillende afbeeldingen die je daar ziet. Volg het kind in het 'voorlezen'. Je hoeft niet de volgorde van het boekje te volgen. Goede boeken voor baby's laten één simpele afbeelding per bladzijde zien (zonder woorden). Blijf hangen waar de interesse van de baby nog zichtbaar is. In boekjes voor dreumesen kun je meer aandacht hebben voor de gebeurtenissen en handelingen in het verhaal. Je kunt bijvoorbeeld vragen: 'Wat doet de beer?' Zo daagt het samen in een boekje kijken uit tot een waardevol mini-gesprek.

6

GEEN BEURT OVERSLAAN

Ondersteun de taalontwikkeling van baby's door te reageren op de klanken die ze maken. Je kunt bijvoorbeeld de geluiden van de baby herhalen. Je kunt ook reageren op de gebaren die baby's maken, zoals wanneer ze hun handje ergens naar uitstrekken. Als een dreumes al woordjes zegt, kun je woorden toevoegen. Als de dreumes 'sap' zegt, kun je antwoorden met 'Sap, dat vind jij lekker he? Hier is je beker met sap'. Geef het kind altijd de tijd om te reageren. Kinderen leren zo het heen en weer karakter herkennen van een gesprek.

3

ONDERSTEUNEN VAN EXPLORATIE EN SPEL

LKK-ONDERZOEK:

- De ondersteuning van exploratie en spel voor baby's is gemiddeld beter dan voor dreumesen in zowel horizontale als verticale groepen.
- De ondersteuning van exploratie en spel is voor dreumesen gemiddeld beter in verticale dan in horizontale groepen.
- Naarmate er meer baby's in de groep zijn, blijken de medewerkers minder mogelijkheden te bieden voor spel en exploratie voor oudere kinderen.

LAAT DREUMESEN OP ONTDEKKING GAAN

Wanneer de motorische vaardigheden van een baby groeien, verandert de interactie met de omgeving. Je kunt dan steeds meer samen de aandacht richten op dingen die verder weg zijn en op handelingen: "Zie je dat? De toren valt om!" Laat dreumesen op ontdekking gaan.

SPEELMATERIALEN BINNEN BEREIK

Voor baby's kies je een aantal speelmaterialen die je in de buurt legt. Zie je de baby met veel interesse naar één van de materialen kijken, help dan door het aan te geven of dichterbij te leggen. Door het materiaal net buiten het bereik van baby's te leggen, worden ze uitgedaagd om naar het speelgoed te bewegen. Berg speelgoed voor dreumesen op in lage open schappen of bakken/mandjes/kratten. Dit bevordert de zelfstandigheid van kinderen en laat hen zelf speelgoed kiezen.

1

2

BIED ERVARINGEN AAN

De eerste stap in het ondersteunen van exploratie in spel is zorgen voor een divers aanbod in materiaal. Het is makkelijker om activiteiten aan te bieden, als je deze van te voren voorbereidt en inplant. Een bus scheerschuim is zo gepakt als deze al klaarstaat op de kast.

VULLEN MAAR!

Bied meerdere lege dozen of bakken aan. De mogelijkheden hiermee zijn eindeloos! Je kunt er iets indoen en spullen eruit gooien. Baby's kunnen ze pakken en schuiven. Dreumesen kunnen ze stapelen, maar houden ook van verzamelen. Zorg ervoor dat er voldoende kleinere materialen aan-wezig zijn, zoals houten gordijnrings, dennenappels, lepeltjes of pittenzakjes. Met peuters kun je dezelfde materialen gebruiken om te sorteren op kleur, vorm, grootte of materiaal: zo leren zij over de eigenschappen van dingen. Je kunt dan tegelijkertijd goed werken aan de ruimtelijke woordenschat: in, uit, op, onder, achter, tussen etc.

3

WEES BETROKKEN BIJ SPEL OF ACTIVITEITEN

Dreumesen willen ergens op of onder kruipen om op ontdekking te gaan. Observeer dit goed, maar grijp alleen in als dit echt nodig is. Zorg dat dreumesen risico's kunnen nemen, zonder dat ze daarmee een gevaar zijn voor de veiligheid van andere kinderen of zichzelf.

4

MATERIAAL VOELEN

Jonge kinderen ontdekken veel verschillende structuren en materialen. Denk bij baby's niet alleen aan een knuffeldoekje, maar juist ook aan een groot zacht tapijt. Voor dreumesen zijn water en zand heel aantrekkelijk. Zand glijdt door je vingers, je kunt het kneden, je kunt het ergens in doen, er iets van maken en omhoog gooien. Water kun je niet vastpakken, je kunt water ergens in doen en er weer uit laten stromen, je kunt er iets op laten drijven en er iets in laten zinken. Water en zand samen geeft weer een andere combinatie: je kunt het fijn kneden. Geen zand-water tafel op de groep? Experimenteer dan eens met rijst of linzen in een grote bak.

5

CONTACT MAKEN TUSSEN KINDEREN

LKK-ONDERZOEK:

De begeleiding van interacties tussen kinderen is gemiddeld beter in de verticale groep dan in de horizontale groep.

SAMEN SPELEN, SAMEN DELEN: OOK MET BABY'S EN DREUMESEN

De sociale ontwikkeling van baby's volgt de motorische ontwikkeling en de taalontwikkeling. Baby's, vanaf twee maanden oud, kijken naar elkaars gezichten. Vanaf drie of vier maanden oud raken ze elkaar wel eens aan als ze bij elkaar in de buurt liggen. Vanaf zes maanden oud lachen ze als ze een ander kindje geluid horen maken. Kinderen die al vroeg naar de kinderopvang gaan, kunnen al vroeg sociale vaardigheden ontwikkelen.

3

NET ALS JIJ

Kinderen die vaak sociaal gedrag zien van de pm'er, weten beter wat ze zelf kunnen doen. Een kind dat door pm'ers wordt gerustgesteld, zal ook andere kinderen geruststellen. Kinderen waarmee je 'om de beurt' oefent, kunnen dit ook beter met andere kinderen. Door hun eigen ervaring met volwassenen, weten deze kinderen beter hoe ze met andere kinderen om moeten gaan.

MAAK DE GROEP KLEINER

Zeker in een verticale groep, is het belangrijk om de groep kleiner te maken. Dit maakt het voor jonge kinderen overzichtelijker en makkelijker om sociale interacties aan te gaan. Kinderen in grote groepen zullen zich sneller gaan focussen op speelgoed i.p.v. op elkaar. Laat bijvoorbeeld kleinere groepjes kinderen in verschillende hoeken spelen.

2

NABIJ

Om interactie tussen kinderen te stimuleren, kun je baby's of dreumesen dicht bij elkaar leggen/zetten. Baby's focussen hun aandacht op dingen die dichtbij zijn.

4

1

SPELEN, NADOEN ÉN INTERACTIE

Verschillend speelgoed lokt verschillende interacties uit tussen kinderen. Kleiner speelgoed kunnen jonge kinderen aan elkaar laten zien en aan elkaar geven. Ze kunnen hier samen mee spelen. Groot speelgoed daagt kinderen uit om elkaar na te doen, bijvoorbeeld bij het klimmen over een verhoging. Als er weinig speelgoed beschikbaar is, blijken kinderen meer om zich heen te kijken, naar elkaar te lachen en te wijzen en elkaars geluiden na te doen. Ze zijn dan dus meer bezig met elkaar. Door af te wisselen in het aanbod van speelgoed, kun je verschillende interacties bij jonge kinderen uitlokken.

6

HELP EEN BEETJE OP WEG

Help kinderen een beetje op weg in het woud van sociale regels. "Aai de baby maar zachtjes over zijn hoofd." Of "Volgens mij praat Kevin tegen jou." Help vervolgens met hoe het kind kan reageren.

5

PRAAT OVER ANDERE KINDEREN

Om de aandacht naar andere kinderen te verschuiven, kun je over andere kinderen praten. Je kunt benoemen wat een kind doet "Kijk, Roos zwaait.", benoemen wat een kind in de handen heeft of draagt "Yoram heeft een raceauto." of "Bas draagt een rood shirt." Je kunt ook de emotie van een kind benoemen "Lisa huilt omdat ze verdrietig is." Zeker voor baby's en dreumesen is deze hulp nog nodig.